

การจัดทำดัชนีและตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม

อุดมศักดิ์ ศิลประชาวงศ์

คณะกรรมการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

1. การทบทวนแนวคิดการจัดทำดัชนีและตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 ความนำ

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาในอดีตเน้นหนักที่ใช้ประโยชน์สูงสุดจากทรัพยากรเพื่อขยายการผลิต จนกลายเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่องและไม่ระมัดระวัง ขาดการฟื้นฟูอย่างจริงจัง แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้ตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนของประเทศไทย วัตถุประสงค์หนึ่งของวิสัยทัศน์ของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือการอนุรักษ์ ฟื้นฟูและจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน วัตถุประสงค์ดังกล่าวเมื่อได้รับความเห็นชอบในเบื้องต้นจากคณะรัฐมนตรีแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการกำหนดแนวทางในการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการกำหนดเป้าหมายการดำเนินการที่เป็นไปได้ การกำหนดและออกแบบเครื่องมือที่จำเป็นต่างๆ (เช่น กฎระเบียบ เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมประชาสัมพันธ์และชุมชน เป็นต้น) ในการพัฒนาและวัดผลการดำเนินการโดยกำหนดเป็นดัชนีและตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมขึ้น

ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือที่สามารถวัดความก้าวหน้าของการดำเนินการตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาฯ นอกจากนี้ตัวชี้วัดยังสามารถชี้ระดับประสิทธิภาพของเครื่องมือต่างๆ เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลกำลังดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ต้องการหรือไม่ ตัวชี้วัดได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในด้านต่างๆ เช่น ตัวชี้วัดความกินดีอยู่ดีของประชาชน ตัวชี้วัดสถานะสุขภาพของประชาชน ตัวชี้วัดสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น แต่ตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่ ที่เริ่มจะมีการศึกษากันอย่างจริงจังเมื่อการประชุมสิ่งแวดล้อมโลก ในปี ค.ศ. 1992 สิ้นสุดลง การประชุมในครั้งนั้น ได้ให้ความเห็นว่า แต่ละประเทศจำเป็นต้องมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์แนวโน้มและผลกระทบสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจและดำเนินนโยบายการพัฒนาต่างๆ ให้มีความยั่งยืน การที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีกรอบแนวคิดใหม่ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างตัวชี้วัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ